

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БАЛИКА Ганна Олегівна

УДК 342.922:351.713

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС
ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і
процес; фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Запоріжжя – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий керівник – доктор юридичних наук, доцент
МАКСАКОВА Руслана Миколаївна,
Запорізький національний технічний університет,
завідувач кафедри конституційного, адміністративного
та трудового права Інституту управління та права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
КОВАЛЕНКО Лариса Павлівна,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності;

кандидат юридичних наук, доцент
ДЕРЕЦЬ Вікторія Анатоліївна,
Інститут держави і права ім. В.М. Корецького
Національної академії наук України,
старший науковий співробітник відділу проблем
державного управління та адміністративного права.

Захист відбудеться «10» листопада 2015 р. о «11⁰⁰» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.09 Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «9» жовтня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. О. Армаш

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Соціальне забезпечення громадян є одним із пріоритетів соціальної держави, якою проголошена Україна в Конституції. Одним із видів соціального забезпечення є пенсійне забезпечення, яке покликане гарантувати достатній рівень життя непрацездатних громадян. Існуюча на сьогодні пенсійна система в Україні вже тривалий час перебуває на стадії реформування та удосконалення. Запроваджена у 2004 р. система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування є недосконалою та неефективною, підтвердженням чого є існування таких проблем у галузі пенсійного забезпечення, як низький рівень пенсій, дефіцит та незбалансованість бюджету Пенсійного фонду України, неузгодженість законодавства. Перелічені проблеми, безумовно, потребують нагального вирішення.

Органом державної влади, який відповідає за реалізацію державної політики у сфері пенсійного забезпечення, є Пенсійний фонд України. Оскільки він є суб'єктом владних повноважень, то науковий інтерес становить дослідження його діяльності саме в рамках адміністративного права. Слід відзначити, що адміністративно-правовий статус інших органів державної влади активно досліджується вченими, на противагу статусу Пенсійного фонду України, який залишається поза увагою науковців.

Сьогодні існує чимало проблем щодо визначення адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України, які ускладнюють його практичну діяльність та реалізацію державної політики у сфері пенсійного забезпечення. Пенсійне законодавство є недосконалим, адже нормативно-правові акти часто дублюють один одного або, навпаки, містять протилежні за змістом положення. Існування величезної кількості нормативно-правових актів, які регулюють правовідносини у сфері пенсійного забезпечення та визначають адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України, без чіткої систематизації та визначення їх співвідношення між собою є одним із чинників, який викликає труднощі в роботі органів Пенсійного фонду. Одним із напрямів діяльності Пенсійного фонду України є міжнародне співробітництво з органами пенсійного забезпечення зарубіжних країн. Це зумовлено, насамперед, тим, що громадяни України виїжджають за кордон на постійне проживання і, відповідно, реалізують своє право на пенсійне забезпечення на території іншої країни, та навпаки. Проте існують прогалини в нормативно-правовому регулюванні зазначених відносин, що спричинює проблеми у практичній діяльності органів Пенсійного фонду.

Більшість наукових джерел присвячені вивченню ролі Пенсійного фонду України в пенсійних правовідносинах; його діяльність розглядається в аспекті функціонування пенсійної системи. Однак Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади та відіграє визначну роль у реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування. Відтак, дослідження саме адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України є вкрай необхідним і дасть змогу встановити його сутність та особливості як органу державної влади. Усе вищесказане визначає актуальність обраної теми дослідження та її науково-практичну значущість.

Теоретичною основою для дослідження адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України стали наукові праці вчених із теорії права та адміністративного права, зокрема В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, Д.М. Бахраха, Ю.П. Битяка, В.А. Дерещ, С.В. Ківалова, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, Є.В. Курінного, В.М. Манохіна, Д.М. Овсянко, О.В. Петришина, С.В. Петкова, О.Ф. Скакун, Ю.О. Тихомирова та ін.

Деякі питання статусу Пенсійного фонду України досліджено в рамках права соціального забезпечення, зокрема в працях таких учених як М.І. Боднарук, Н.Б. Болотіна, І.О. Гуменюк, Т.О. Дідковська, І.В. Оклей, С.М. Прилипко, І.М. Сирота, Б.І. Сташків, Н.М. Хуторян. Особливий інтерес становлять наукові праці, у яких розглянуто окремі аспекти адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України, а саме його фінансову діяльність (В.М. Білопольська, Л.Н. Кисіль, І.А. Кременчук, Т.Н. Шкода), організаційно-правові та соціально-економічні засади функціонування (Б.О. Зайчук, О.Ю. Зарудний, С.Б. Березіна, О.І. Надієнко, Н.І. Школьна, І.О. Кравченко), законодавство про Пенсійний фонд (О.І. Надієнко, Я.В. Сімутіна, С.М. Синчук, М.М. Шумило), судову практику розгляду спорів за участю Пенсійного фонду (І.В. Нікулова).

Незважаючи на сучасний науковий інтерес до певних елементів статусу Пенсійного фонду України, слід відзначити, що комплексного дослідження адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України не проводилось, що підтверджує актуальність та новизну обраної теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в рамках теми науково-дослідної діяльності кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Інституту права імені Володимира Сташиса Класичного приватного університету «Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності публічної влади в Україні» (номер державної реєстрації 0108U0008955).

Мета і задачі дослідження. *Мета дослідження* – визначити адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України та сформулювати пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства у зазначеній сфері та практики його застосування.

Відповідно до мети було поставлено такі *задачі*:

- визначити поняття та елементи адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України;
- охарактеризувати нормативно-правове регулювання адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України;
- сформулювати складові елементи компетенції Пенсійного фонду України;
- визначити організаційно-правові основи діяльності Пенсійного фонду України;
- дослідити Пенсійний фонд України як суб'єкт адміністративних правовідносин;
- визначити поняття адміністративної взаємодії у сфері пенсійного забезпечення та охарактеризувати основні напрями адміністративної взаємодії Пенсійного фонду України з органами пенсійного забезпечення зарубіжних країн;

– проаналізувати проблеми адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України та запропонувати шляхи їх вирішення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають на підставі правових норм у процесі організації та функціонування Пенсійного фонду України.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України.

Методи дослідження. Обґрунтованість і достовірність одержаних наукових результатів забезпечені використанням системи загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів пізнання.

З-поміж *загальнофілософських* методів використані, насамперед, діалектика та логіка. За допомогою таких категорій діалектики, як сутність і явище, форма та зміст, загальне й одиничне, ціле і частина визначено сутнісні, змістовні та формальні характеристики адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України (підрозділ 1.1) та інших державних органів, виявлено співвідношення між ними (підрозділ 2.3), розкрито процес взаємодії Пенсійного фонду України та органів пенсійного забезпечення зарубіжних країн (підрозділ 3.1). Використання законів формальної логіки та таких методів останньої, як аналіз і синтез, індукція й дедукція, абстрагування, дало змогу чітко побудувати структурно-логічну схему дисертаційної роботи (дедукція), визначити ознаки й елементи адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України (аналіз), а за допомогою синтезу та абстрагування – сформулювати відповідні правові поняття та дефініції (підрозділи 1.1, 2.1, 2.3, 3.1). Широко використаний у процесі дослідження і метод класифікації, за допомогою якого здійснено групування нормативно-правових актів, що визначають адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України (підрозділ 1.2), та адміністративні правовідносини, у яких бере участь Пенсійний фонд України (підрозділ 2.3).

Окрім загальнофілософських, у дисертаційній роботі застосовано й *загальнонаукові методи*. Серед останніх – системний метод, який дав змогу дослідити Пенсійний фонд України як власне системне державно-правове явище та структурний елемент системи органів виконавчої влади держави; структурний метод, за допомогою якого визначені структурні елементи Пенсійного фонду України та його адміністративно-правового статусу (підрозділи 1.1, 2.2); функціональний метод, який сприяв виявленню функціональних можливостей досліджуваного органу, визначенню рівня реалізації його завдань та функцій як у масштабі всієї країни, так і на місцях (підрозділ 2.2).

У дисертаційній роботі було застосовано й *спеціальні методи* пізнання, як власне юридичної науки, так і інших наук. За допомогою спеціально-юридичного (формально-догматичного) методу досліджено нормативно-правову базу, яка регулює адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2), здійснено аналіз міжнародних угод у сфері пенсійного забезпечення (підрозділ 3.1). Порівняльно-правовий метод дав змогу шляхом зіставлення адміністративних і пенсійних правовідносин визначити загальні риси та особливості правовідносин, у яких бере участь Пенсійний фонд України

(підрозділ 2.3). Серед спеціальних методів інших наук застосований насамперед метод соціології, зокрема метод соціологічного опитування, який був проведений шляхом анкетування респондентів щодо сучасного стану пенсійної системи та діяльності Пенсійного фонду України. Анкетування 178 громадян і фахівців Пенсійного фонду дало змогу скласти уявлення про поінформованість громадян щодо стану пенсійного забезпечення, проведення пенсійної реформи, ефективності діяльності органів Пенсійного фонду України, а також визначити пріоритетні напрями реформування пенсійної системи й адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України (підрозділ 3.2).

Нормативна база дослідження – Конституція України, міжнародно-правові акти, закони України, акти Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Пенсійного фонду України та інших органів виконавчої влади.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні матеріали органів Пенсійного фонду України, узагальнені дані проведеного автором анкетування громадян з питань пенсійного забезпечення (178 осіб).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці адміністративного права комплексним дослідженням адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України.

Основні результати дослідження характеризуються такими новими науковими положеннями:

уперше:

– запропоновано під поняттям «адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України» розуміти правове становище Пенсійного фонду України, що впливає з його компетенції, а також із завдань, функцій, організації та порядку діяльності, відповідальності, взаємодії з іншими суб'єктами щодо реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування;

– під адміністративною взаємодією у сфері пенсійного забезпечення запропоновано розуміти діяльність Пенсійного фонду України та уповноважених суб'єктів з питань пенсійного забезпечення зарубіжних держав щодо встановлення єдиного порядку надання правової допомоги у цій сфері з метою якісного та повного пенсійного забезпечення громадян, яка здійснюється відповідно до міжнародних договорів та чинного законодавства України;

удосконалено:

– визначення Пенсійного фонду України, який запропоновано розглядати як центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики;

– класифікацію законодавства України, що визначає адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України, шляхом застосування двох критеріїв: за юридичною силою та предметом правового регулювання. За юридичною силою: 1) Конституція України; 2) міжнародні угоди (договори) України та міжнародно-правові акти, що ратифіковані Верховною Радою України; 3) закони

України; 4) підзаконні нормативно-правові акти Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України; 5) підзаконні нормативно-правові акти, видані Міністерством соціальної політики України, Пенсійним фондом України та іншими центральними органами виконавчої влади; 6) локальні нормативно-правові акти територіальних органів Пенсійного фонду України. За предметом правового регулювання: 1) акти, що регулюють відносини, пов'язані з пенсійним забезпеченням громадян; 2) акти, що регулюють правовідносини у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування; 3) акти, що регулюють питання міжнародного співробітництва у сфері пенсійного забезпечення. Першу групу нормативно-правових актів, а саме акти, що регулюють відносини, пов'язані з пенсійним забезпеченням громадян, має сенс розділити на дві підгрупи: загальне та спеціальне пенсійне законодавство. Останнє, у свою чергу, слід поділяти на такі види: 1) пенсійне забезпечення за особливостями професійного статусу; 2) пенсійне забезпечення за особливостями соціального статусу; 3) пенсійне забезпечення на пільгових умовах;

– положення щодо розмежування адміністративних та пенсійних правовідносин, у яких бере участь Пенсійний фонд України, шляхом уточнення їх поняття, особливостей і структури, а саме визначено, що відмінність між адміністративними та пенсійними правовідносинами полягає в тому, що головною метою і призначенням адміністративних правовідносин є здійснення владних повноважень органами державної влади та реалізація державної політики у тій чи іншій сфері, а пенсійних правовідносин – реалізація та забезпечення пенсійних прав громадян (право на пенсію, її виплату, перерахунок тощо). Крім того, незважаючи на те, що і в адміністративних, і в пенсійних відносинах коло суб'єктів є однаковим, центральним суб'єктом в адміністративних правовідносинах виступає Пенсійний фонд України як суб'єкт владних повноважень, а в пенсійних – особа, яка реалізує свої пенсійні права. Таким чином, критеріями для розмежування адміністративних та пенсійних правовідносин є природа цих відносин (адміністративна або пенсійна (соціальна)), їх мета, призначення, а також центральний суб'єкт;

– класифікацію адміністративних правовідносин, у яких бере участь Пенсійний фонд України: 1) за суб'єктом (відносини з фізичними особами; відносини з юридичними особами; відносини з органами державної влади, місцевого самоврядування, судами й органами прокуратури; відносини органів Пенсійного фонду між собою); 2) за адміністративно-правовим статусом суб'єктів, які беруть участь у правовідносинах (між вищестоящими і нижчестоящими суб'єктами; між непідпорядкованими суб'єктами управління; між органами виконавчої влади та підпорядкованими підприємствами, установами, організаціями; між органами виконавчої влади й непідпорядкованими підприємствами, установами, організаціями; між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; між органами виконавчої влади й об'єднаннями громадян; між органами виконавчої влади та громадянами); 3) за об'єктом правовідносин (відносини з питань пенсійного забезпечення; відносини з питань загальнообов'язкового державного соціального страхування); 4) за змістом (матеріальні; процесуальні; процедурні); 5) за

терміном дії (існуючі невизначений час; існуючі протягом певного часу; відносини разового характеру); б) за співвідношенням прав та обов'язків (владні, або субординаційні відносини (по вертикалі); відносини взаємодії, або погодження (по горизонталі));

– напрями вдосконалення адміністративної взаємодії між Пенсійним фондом України та органами пенсійного забезпечення інших держав, а саме: оновлення міжнародних угод відповідно до чинного законодавства України, укладення нових міжнародних угод щодо адміністративної взаємодії у сфері пенсійного забезпечення з країнами Європейського Союзу, підвищення ефективності надання взаємної адміністративної допомоги;

набули подальшого розвитку:

– наукові положення щодо елементів адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України, основним з яких є компетенція, що включає повноваження і предмети відання, та додаткові елементи (завдання, функції, організація та порядок діяльності, відповідальність, взаємодія з іншими суб'єктами щодо реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування);

– положення щодо необхідності кодифікації законодавства у сфері пенсійного забезпечення та, відповідно, прийняття Пенсійного кодексу України, окремий розділ якого був би присвячений адміністративно-правовому статусу Пенсійного фонду України та в якому необхідно визначити завдання, функції, компетенцію, організацію та порядок діяльності, відповідальність органів Пенсійного фонду, взаємодію з іншими суб'єктами щодо реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дослідженні висновки та пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України мають як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, та можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері: положення та висновки дисертації можуть бути основою для подальших наукових досліджень адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України;

– у правотворчості: результати дисертаційної роботи містять пропозиції щодо внесення змін та доповнень до чинного законодавства, розробки і прийняття нових нормативно-правових актів у сфері визначення адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України;

– у правозастосовній діяльності: запропоновані рекомендації можуть бути використані для підвищення ефективності практичної діяльності органів Пенсійного фонду України (акт впровадження у практичну діяльність управління Пенсійного фонду України в Сарненському районі Рівненської області від 21.01.2015 р.);

– у навчальному процесі: матеріали дослідження можуть використовуватися при викладанні дисциплін, підготовці навчальних посібників, лекцій, методичних рекомендацій з дисциплін «Адміністративне право України», «Адміністративне судочинство» та «Право соціального забезпечення» (довідка про впровадження у

навчальний процес Класичного приватного університету від 24.12.2014 р., акт про впровадження у навчальний процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 14.01.2015 р., акт про впровадження у навчальний процес Запорізького національного технічного університету від 26.01.2015 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення й висновки дисертації доповідалися та обговорювалися на 9 міжнародних і всеукраїнських наукових, науково-практичних та науково-теоретичних конференціях: «Актуальні питання публічного права» (м. Запоріжжя, 2011 р.); «Правові реформи в Україні» (м. Київ, 2011 р.); «Наука і вища освіта» (м. Запоріжжя, 2012 р.); «Актуальні питання публічного та приватного права» (м. Запоріжжя, 2012 р.); «Конституційні засади правового життя: світові традиції та національні реалії» (м. Київ, 2013 р.), «Актуальні проблеми публічного та приватного права» (м. Запоріжжя, 2013 р.); «Адміністративне право та процес України: пріоритетні напрями розвитку в умовах демократизації» (м. Запоріжжя, 2014 р.); «Актуальні проблеми публічного та приватного права» (м. Запоріжжя, 2014 р.); «Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції» (м. Київ, 2014 р.); 2 засіданнях круглих столів: «Актуальні проблеми сучасного адміністративного права» (м. Запоріжжя, 2013 р.); «Адміністративний процес: сучасний стан та шляхи вдосконалення» (м. Запоріжжя, 2013 р.); науковому семінарі «Права людини: теорія, реальність, перспективи» (м. Дніпропетровськ, 2014 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дослідження відображено в 20 наукових працях, а саме: 5 статей – у наукових фахових виданнях з юридичних наук, одна з них – у науковому фаховому виданні іншої держави, 12 тез наукових доповідей та повідомлень на міжнародних і всеукраїнських наукових, науково-практичних та науково-теоретичних конференціях, круглих столах, наукових семінарах, 3 публікації – додатково висвітлюють результати дослідження.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 220 сторінок, з яких основний текст займає 170 сторінок, список використаних джерел (355 найменувань) – 36 сторінок та додатки – 14 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, вказано її зв'язок з науковими планами та програмами, визначено мету й задачі, об'єкт і предмет, охарактеризовано методи дослідження, сформульовано наукову новизну одержаних результатів та практичне значення роботи, наведено відомості щодо апробації результатів дисертації, публікацій, структури та обсягу роботи.

Розділ 1 «Теоретико-правові основи адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України», який містить два підрозділи, присвячено дослідженню загальнотеоретичних питань визначення поняття й елементів адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України в правовій науці та встановленню його нормативно-правових основ.

У підрозділі 1.1 «Адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України: поняття та елементи» проаналізовано загальнодоктринальні положення стосовно визначення поняття та елементів адміністративно-правового статусу органів державної влади. На підставі аналізу наукових підходів до визначення поняття, ознак та структури таких правових категорій, як «орган державної влади», «Пенсійний фонд України», «компетенція органу державної влади», «адміністративно-правовий статус органу державної влади», зроблено висновок про те, що особливість адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України зумовлена характером його діяльності та роллю в соціально-економічній політиці держави.

Дослідження наявних у законодавстві та науковій площині підходів до визначення поняття Пенсійного фонду України дало змогу запропонувати таку його дефініцію: «Пенсійний фонд України – це центральний орган виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики». Запропоноване визначення вважається за доцільне внести як зміни до ст. 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та до п. 1 Положення про Пенсійний фонд України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 23.07.2014 р. № 280.

Сформульовано визначення адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України як правового становища Пенсійного фонду України, що впливає з його компетенції, а також із завдань, функцій, організації та порядку діяльності, відповідальності, взаємодії з іншими суб'єктами щодо реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування. Головним елементом адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України є компетенція, яка містить повноваження (права й обов'язки) та предмети відання. Крім компетенції, запропоновано виділяти такі додаткові елементи адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України, як завдання, функції, організація та порядок діяльності, відповідальність, взаємодія з іншими суб'єктами щодо реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування.

У підрозділі 1.2 «Нормативно-правове регулювання адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України» здійснено аналіз законодавства України, яке визначає адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України. Доведено, що поняття «пенсійне законодавство», «законодавство про пенсійне забезпечення», «законодавство, яке регулює діяльність Пенсійного фонду України», «законодавство, яке визначає адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України» відрізняються за своїм змістом, проте система нормативно-правових актів, що розглядається в контексті дослідження вищезазначених терміносполук, є однаковою, оскільки будь-яка правова норма у сфері пенсійного забезпечення прямо чи опосередковано впливає на діяльність органів Пенсійного фонду та є правовою основою здійснення їх завдань, функцій і повноважень у рамках реалізації соціальної політики держави.

Запропоновано класифікацію законодавства України, що визначає адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України, за двома критеріями: за юридичною силою та за предметом правового регулювання. За юридичною силою виділяємо такі нормативно-правові акти: 1) Конституція України; 2) міжнародні угоди (договори) України та міжнародно-правові акти, що ратифіковані Верховною Радою України; 3) закони України; 4) підзаконні нормативно-правові акти Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України; 5) підзаконні нормативно-правові акти, видані Міністерством соціальної політики України, Пенсійним фондом України та іншими центральними органами виконавчої влади; 6) локальні нормативно-правові акти територіальних органів Пенсійного фонду України. За предметом правового регулювання нормативно-правові акти поділяються на: 1) акти, що регулюють відносини, пов'язані з пенсійним забезпеченням громадян; 2) акти, що регулюють правовідносини у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування; 3) акти, що регулюють питання міжнародного співробітництва у сфері пенсійного забезпечення. Крім того, першу групу нормативно-правових актів, а саме акти, що регулюють відносини, пов'язані з пенсійним забезпеченням громадян, запропоновано розділити на дві підгрупи: загальне та спеціальне пенсійне законодавство. Останнє, у свою чергу, поділяється на такі види: 1) пенсійне забезпечення за особливостями професійного статусу; 2) пенсійне забезпечення за особливостями соціального статусу; 3) пенсійне забезпечення на пільгових умовах.

Розділ 2 «Структура адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України» складається з трьох підрозділів і присвячений аналізу елементів адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України.

У підрозділі 2.1 «Компетенція Пенсійного фонду України» здійснено аналіз наукових підходів до визначення поняття та елементів компетенції. Визначено, що компетенція характеризується сукупністю законодавчо визначених прав і обов'язків (повноважень) органів державної влади та предметів відання. До компетенції Пенсійного фонду України входять повноваження та предмети відання, визначені компетенційними законодавчими актами. Встановлено, що компетенція Пенсійного фонду України як у загальному вигляді, так і окремі її складові елементи (повноваження та предмети відання), поділяється на дві основні групи: компетенція у сфері пенсійного забезпечення громадян та компетенція у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування. Також запропоновано виділяти окремо компетенцію керівних органів управління Пенсійного фонду України (правління Пенсійного фонду України, центральний апарат) та компетенцію територіальних органів Пенсійного фонду України (головні та районні управління).

Визначено, що предмети відання як складову компетенції Пенсійного фонду України можна розглядати в широкому та вузькому розумінні. Предметами відання Пенсійного фонду України в широкому розумінні є пенсійне забезпечення та загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Предмети відання Пенсійного фонду України у вузькому розумінні – це нормативно визначені, закріплені у законодавстві України цілі та завдання, які стоять перед Пенсійним фондом і на досягнення яких спрямована його діяльність.

У підрозділі 2.2 «Організаційно-правові основи діяльності Пенсійного фонду України» розглянуто організаційну структуру Пенсійного фонду України, визначено завдання і функції Пенсійного фонду України та його територіальних управлінь, охарактеризовано особливості організації та порядку їх діяльності. Встановлено, що до структури Пенсійного фонду України входять: 1) центральний апарат; 2) головні управління Пенсійного фонду України в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі; 3) управління Пенсійного фонду України в районах, містах і районах у містах.

Проаналізовано діяльність юридичних відділів (управлінь) у контексті реалізації функції захисту інтересів Пенсійного фонду України в судовому порядку. Зроблено висновок, що Пенсійний фонд бере активну участь в адміністративно-правовому забезпеченні реалізації та захисту прав і законних інтересів держави у межах своїх повноважень. Велика кількість судових спорів спричинена неоднозначним тлумаченням законодавства, яке регулює діяльність Пенсійного фонду, а також невідповідністю нормативно-правових актів один одному. Судові справи, у яких однією зі сторін виступає Пенсійний фонд, розглядаються як за позовами фізичних та юридичних осіб до органів Пенсійного фонду, так і навпаки, – за позовами органів Пенсійного фонду до інших суб'єктів правовідносин. Визначено, що переважна більшість справ розглядається в порядку адміністративного судочинства. Проаналізовано категорії справ, у яких беруть участь органи Пенсійного фонду України. Для вдосконалення діяльності органів Пенсійного фонду запропоновано запровадити квартальний звіт юридичних відділів (управлінь) щодо аналізу судових справ, який має містити виявлені суперечності або прогалини в законодавстві з посиланням на конкретне судове рішення та сформульовані пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства. Здійснено аналіз нормативної функції Пенсійного фонду України, зокрема видання правових актів управління.

У підрозділі 2.3 «Пенсійний фонд як суб'єкт адміністративних правовідносин» досліджено особливості участі Пенсійного фонду України в адміністративних правовідносинах, а також такі елементи його адміністративно-правового статусу, як відповідальність та взаємодія з іншими суб'єктами щодо реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування. Здійснено порівняльний аналіз адміністративних і пенсійних правовідносин, досліджено їх поняття, особливості та структуру. Обґрунтовано висновок про те, що критеріями для розмежування адміністративних та пенсійних правовідносин є природа цих відносин (адміністративна або пенсійна (соціальна)), їх мета, призначення, а також центральний суб'єкт.

Запропоновано класифікацію адміністративних правовідносин, у яких бере участь Пенсійний фонд України: за суб'єктом; за адміністративно-правовим статусом суб'єктів, що беруть участь у правовідносинах; за об'єктом правових відносин; за змістом; за терміном дії; за співвідношенням прав та обов'язків.

Проаналізовано особливості взаємодії органів Пенсійного фонду з іншими суб'єктами щодо реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування, а саме з органами

державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронними та судовими органами, громадськими організаціями. Досліджено особливості відповідальності органів Пенсійного фонду України, його посадових осіб. Визначено, що одним із напрямів реформування діяльності Пенсійного фонду та вдосконалення його адміністративно-правового статусу має бути підвищення ефективності надання якісних адміністративних послуг у сфері пенсійного забезпечення, зокрема призначення (перерахунок) пенсій, виплата пенсій, призначення та виплата допомоги на поховання пенсіонера, виплата пенсії у разі виїзду пенсіонера на постійне місце проживання за кордон, призначення пенсій за особливі заслуги перед Україною, надання консультацій з питань застосування законодавства у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування тощо. Запропоновано затвердити перелік та порядок надання адміністративних послуг органами Пенсійного фонду шляхом прийняття постанови правління Пенсійного фонду України «Про затвердження порядку надання адміністративних послуг органами Пенсійного фонду України».

Розділ 3 «Удосконалення адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України» складається з двох підрозділів і присвячений аналізу адміністративної взаємодії Пенсійного фонду України з органами пенсійного забезпечення зарубіжних країн, а також основним проблемам адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України.

У підрозділі 3.1 «Основні напрями адміністративної взаємодії між Пенсійним фондом України та органами пенсійного забезпечення зарубіжних країн» досліджено особливості адміністративної взаємодії Пенсійного фонду України з органами пенсійного забезпечення зарубіжних країн. Під адміністративною взаємодією у сфері пенсійного забезпечення запропоновано розуміти діяльність Пенсійного фонду України та уповноважених суб'єктів з питань пенсійного забезпечення зарубіжних держав щодо встановлення єдиного порядку надання правової допомоги з питань пенсійного забезпечення, з метою якісного та повного пенсійного забезпечення громадян, яка здійснюється відповідно до міжнародних договорів та чинного законодавства України.

На підставі проведеного аналізу міжнародних угод у сфері пенсійного забезпечення визначено основні напрями адміністративної взаємодії органів Пенсійного фонду України з органами пенсійного забезпечення інших держав, зокрема: взаємні розрахунки між органами, які здійснюють виплату пенсій; обмін інформацією про зміни в чинному законодавстві; взаємний переказ та виплата пенсій у разі переселення пенсіонера з території однієї держави на територію іншої на постійне місце проживання; обмін інформацією, пов'язаною з переказом пенсій; здійснення медичного й адміністративного контролю відносно осіб, які мають право на пенсійне забезпечення в рамках угоди; надання правової допомоги для реалізації угоди.

Окреслено основні напрями подальшого розвитку адміністративної взаємодії Пенсійного фонду України з органами пенсійного забезпечення зарубіжних країн, а саме: оновлення міжнародних угод відповідно до чинного законодавства України, укладення нових міжнародних угод щодо адміністративної взаємодії у сфері пенсійного забезпечення з країнами

Європейського Союзу, підвищення ефективності надання взаємної адміністративної допомоги.

У підрозділі 3.2 «Проблеми адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України та шляхи їх вирішення» розглянуто проблеми адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України, а саме: 1) недосконалість та неузгодженість законодавства у сфері пенсійного забезпечення, відсутність єдиного кодифікованого акта; 2) незбалансованість та дефіцит бюджету Пенсійного фонду. Здійснено аналіз ефективності діяльності Пенсійного фонду України в аспекті проведення пенсійної реформи та запропоновано подальші напрями реформування пенсійної системи.

Визначено, що основними проблемами пенсійного законодавства є існування прогалін, дублювання та суперечність правових норм в різних нормативно-правових актах. Існуванням зазначених проблем обґрунтовується необхідність кодифікації законодавства у сфері пенсійного забезпечення, а саме прийняття Пенсійного кодексу України. Запропоновано окремий розділ Пенсійного кодексу назвати «Адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України» та визначити таку його структуру: гл.1 – Пенсійний фонд України, гл.2 – Завдання та функції Пенсійного фонду України; гл.3 – Компетенція Пенсійного фонду України, гл.4 – Органи Пенсійного фонду України, гл.5 – Організація та порядок діяльності Пенсійного фонду України, гл.6 – Відповідальність Пенсійного фонду України, гл.7 – Взаємодія з іншими суб'єктами щодо реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування, гл.8 – Адміністративна взаємодія Пенсійного фонду України з органами пенсійного забезпечення зарубіжних країн. Вирішення проблеми збалансованості бюджету Пенсійного фонду вбачається у боротьбі з тіньовою зайнятістю, а також стимулюванні роботодавців та працівників до легалізації заробітних плат.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає в комплексному правовому аналізі адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України та формулюванні на цій основі відповідних теоретичних новел і практичних рекомендацій щодо вдосконалення низки положень нормативно-правових актів. Основні з них такі:

1. Визначено поняття Пенсійного фонду України, що дасть можливість удосконалити понятійний апарат науки адміністративного права і краще розуміти роль Пенсійного фонду України в системі органів виконавчої влади.

Під адміністративно-правовим статусом Пенсійного фонду України слід розуміти правове становище Пенсійного фонду України, що впливає з його компетенції, а також із завдань, функцій, організації та порядку діяльності, відповідальності, взаємодії з іншими суб'єктами щодо реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України є комплексним явищем, яке складається з декількох складових. Головним елементом

адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України є компетенція, яка містить повноваження (права й обов'язки) та предмети відання. Додатковими елементами адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України є: завдання, функції, організація та порядок діяльності, відповідальність, взаємодія з іншими суб'єктами щодо реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування.

2. Встановлено, що нормативно-правове регулювання адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України здійснюють усі без винятку нормативно-правові акти у сфері пенсійного забезпечення.

Запропоновано класифікацію законодавства України, що визначає адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України, за двома критеріями: за юридичною силою та за предметом правового регулювання. Ця класифікація дасть змогу визначити пріоритетність нормативно-правових актів один до одного та розмежувати їх відповідно до компетенції Пенсійного фонду, що забезпечить правильність застосування законодавства у практичній діяльності органів Пенсійного фонду.

3. До компетенції Пенсійного фонду України входять повноваження та предмети відання, визначені компетенційними законодавчими актами. Компетенція Пенсійного фонду України як у загальному вигляді, так і окремі її складові елементи (повноваження та предмети відання), поділяється на дві основні групи: компетенція у сфері пенсійного забезпечення громадян та компетенція у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування. Слід виділяти окремо компетенцію керівних органів управління Пенсійного фонду України (правління Пенсійного фонду України, центральний апарат) та компетенцію територіальних органів Пенсійного фонду України (головні та районні управління).

Предмети відання як складову компетенції Пенсійного фонду України можна розглядати в широкому та вузькому розумінні. Предметами відання Пенсійного фонду України в широкому розумінні є пенсійне забезпечення та загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Предмети відання Пенсійного фонду України у вузькому розумінні – це нормативно визначені, закріплені у законодавстві України цілі та завдання, які стоять перед Пенсійним фондом і на досягнення яких спрямована його діяльність.

Запропоновані висновки щодо змісту компетенції Пенсійного фонду України слугуватимуть розвитку категоріального апарату науки адміністративного права в частині розуміння компетенції органів виконавчої влади.

4. Організаційно-правова структура органів Пенсійного фонду України побудована за вертикальним та територіальним принципами. Вона має відповідати його законодавчо визначеним завданням, функціям та компетенції. За результатами дослідження встановлено, що координація діяльності структурних підрозділів Пенсійного фонду являє собою систему організаційно-правових та управлінських заходів, які здійснюються компетентними суб'єктами з метою впорядкування та узгодження діяльності структурних ланок системи Пенсійного фонду України для забезпечення її функціонування як цілісного, злагодженого і збалансованого механізму та гарантування таким чином якісного й ефективного виконання поставлених завдань.

Одним із напрямів удосконалення діяльності органів Пенсійного фонду запропоновано запровадження квартального звіту юридичних відділів (управлінь) щодо аналізу судових справ, який має містити виявлені суперечності або прогалини в законодавстві з посиланням на конкретне судове рішення та сформульовані пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства. Цей напрям дасть змогу виявити суперечності або прогалини у законодавстві на рівні територіальних органів Пенсійного фонду та сприятиме вдосконаленню пенсійного законодавства України.

5. Встановлено, що переважна більшість правовідносин, учасником яких виступає Пенсійний фонд України, є адміністративними, тобто відносинами влади і підпорядкування. У результаті порівняльного аналізу адміністративних та пенсійних правовідносин визначено відмінність між ними. Критеріями для розмежування адміністративних та пенсійних правовідносин є природа цих відносин (адміністративна або пенсійна (соціальна)), їх мета, призначення та центральний суб'єкт. Таке розмежування дасть змогу чітко розуміти роль Пенсійного фонду України як органу державної влади та учасника адміністративних правовідносин.

Запропоновано класифікувати адміністративні правовідносини, у яких бере участь Пенсійний фонд України, за суб'єктом, за адміністративно-правовим статусом суб'єктів, що беруть участь у правовідносинах, за об'єктом правових відносин, за змістом, за терміном дії, за співвідношенням прав та обов'язків. Така класифікація надасть змогу більш глибоко розуміти взаємодію Пенсійного фонду України з іншими суб'єктами та визначити його роль у реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування.

6. Запропоновано поняття адміністративної взаємодії у сфері пенсійного забезпечення, а також визначено основні напрями адміністративної взаємодії органів Пенсійного фонду України з органами пенсійного забезпечення інших держав: взаємні розрахунки між органами, які здійснюють виплату пенсій; обмін інформацією про зміни в чинному законодавстві; взаємний переказ та виплата пенсій у разі переселення пенсіонера з території однієї держави на територію іншої на постійне місце проживання; обмін інформацією, пов'язаною з переказом пенсій; здійснення медичного та адміністративного контролю відносно осіб, які мають право на пенсійне забезпечення в рамках угоди; надання правової допомоги для реалізації угоди.

Пріоритетними напрямами подальшого розвитку адміністративної взаємодії Пенсійного фонду України з органами пенсійного забезпечення зарубіжних країн мають бути: оновлення міжнародних угод відповідно до чинного законодавства України; укладення нових міжнародних угод щодо адміністративної взаємодії у сфері пенсійного забезпечення з країнами Європейського Союзу; підвищення ефективності надання взаємної адміністративної допомоги. Запропоновані напрями сприятимуть удосконаленню адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України, покращенню практичної роботи органів Пенсійного фонду, підвищенню якості міжнародної адміністративної взаємодії.

7. Серед найбільш актуальних проблем адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України слід звернути увагу на такі: 1) недосконалість та неузгодженість законодавства у сфері пенсійного забезпечення, відсутність єдиного кодифікованого акта; 2) незбалансованість та дефіцит бюджету Пенсійного фонду.

Вирішення проблем законодавства вбачається у його кодифікації та, відповідно, прийнятті Пенсійного кодексу України. Окремий розділ кодексу має бути присвячений адміністративно-правовому статусу Пенсійного фонду України (визначенню його завдань, функцій, компетенції, організації та порядку діяльності, відповідальності органів Пенсійного фонду, взаємодії з іншими суб'єктами щодо реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування). Прийняття Пенсійного кодексу України сприятиме вирішенню таких проблем пенсійного законодавства, як прогалини, дублювання та суперечність правових норм у різних нормативно-правових актах.

Проблема збалансованості бюджету Пенсійного фонду України є дуже складною, оскільки фінансовий стан Пенсійного фонду залежить від системи справляння єдиного соціального внеску, рівня зайнятості населення та економічної ситуації в державі взагалі. Вирішення цієї проблеми вбачається у боротьбі з тіньовою зайнятістю, а також стимулюванні роботодавців та працівників до легалізації заробітних плат.

8. До напрямів подальшого дослідження адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України слід віднести:

– удосконалення законодавства щодо притягнення до адміністративної відповідальності за порушення у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування;

– міжнародно-правове регулювання адміністративних правовідносин у сфері пенсійного забезпечення;

– визначення доцільності підпорядкування Пенсійного фонду України Державній фіскальній службі України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Бородай Г.О. Генеза правового статусу Пенсійного фонду України в період становлення / Г.О. Бородай // Держава та регіони. Серія: Право. – 2011. – № 3. – С. 153–159.

2. Бородай Г.О. Генеза правового статусу Пенсійного фонду України в період розвитку / Г.О. Бородай // Держава та регіони. Серія: Право. – 2011. – № 4. – С. 97–102.

3. Бородай Г.О. Аналіз повноважень Пенсійного фонду України щодо збору та обліку єдиного внеску / Г.О. Бородай // Публічне право. – 2012. – № 2(6). – С. 317–324.

4. Балика Г.О. Визначення поняття та елементів адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України / Г.О. Балика // Юридичний науковий електронний журнал. – 2014. – № 6. – С. 79–83.

5. Балыка А.О. Административное взаимодействие между Пенсионным фондом Украины и органами пенсионного обеспечения зарубежных стран / А.О. Балыка // Экономика и право Казахстана. – 2014. – № 22. – С. 33–37.

Опубліковані праці апробаційного характеру

6. Бородай Г.О. Періодизація становлення та розвитку Пенсійного фонду України / Г.О. Бородай // Актуальні питання публічного права : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції 19–20 травня 2011 р. / за ред. В.М. Огаренка, В.Г. Лукашевича та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – С. 26–28.

7. Бородай Г.О. Реформування системи пенсійного забезпечення в Україні / Г.О. Бородай // Правові реформи в Україні : матеріали III Всеукр. наук.-теорет. конф.: Ч.1 (м. Київ, 6 жовтня 2011 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2011. – С. 70–71.

8. Бородай Г.О. Визначення поняття «Пенсійний фонд України» / Г.О. Бородай // Наука і вища освіта : тези доповідей учасників XX Міжнар. наук. конф. студентів і молодих учених, м. Запоріжжя, 6 квітня 2012 р. : у 3 т. / Класичний приватний університет. – Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2012. – Т. 2. – С. 4–5.

9. Бородай Г.О. Класифікація нормативно-правових актів пенсійного законодавства України / Г.О. Бородай // Актуальні питання публічного та приватного права : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції 03 жовтня 2012 р. / за ред. В.М. Огаренка та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2012. – С. 509–512.

10. Бородай Г.О. Зміст категорії «компетенція Пенсійного фонду України» / Г.О. Бородай // Актуальні проблеми сучасного адміністративного права : матеріали круглого столу, 22 березня 2013 р. / за ред. В.М. Огаренка та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2013. – С. 35–38.

11. Бородай Г.О. Проблеми реформування пенсійної системи України в сучасних умовах євроінтеграції / Г.О. Бородай // Конституційні засади правового життя: світові традиції та національні реалії : збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 28 червня 2013 р.: тези наукових доповідей. – К., 2013. – С. 115–118.

12. Бородай Г.О. Кодифікація пенсійного законодавства України / Г.О. Бородай // Актуальні проблеми публічного та приватного права : тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції 25 жовтня 2013 р. / за ред. В.М. Огаренка, А.О. Монаєнка та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2013. – С. 38–41.

13. Балика Г.О. Пенсійний фонд України як суб'єкт адміністративно-правових відносин / Г.О. Балика // Адміністративний процес: сучасний стан та шляхи вдосконалення : матеріали круглого столу, 10 грудня 2013 р. / за ред. В.М. Огаренка та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2013. – С. 13–16.

14. Балика Г.О. Класифікація адміністративно-правових відносин, в яких приймає участь Пенсійний фонд України / Г.О. Балика // Адміністративне право та процес України: пріоритетні напрями розвитку в умовах демократизації: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції пам'яті доктора юридичних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України Леоніда

Васильовича Ковалю, м. Запоріжжя, 27–28 лютого 2014 р. / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2014. – С. 7–10.

15. Балика Г.О. Особливості змісту категорії «адміністративні послуги» в аспекті їх надання органами Пенсійного фонду України / Г.О. Балика // Актуальні проблеми публічного та приватного права : тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції 17 жовтня 2014 р. / за ред. В.М. Огаренка, А.О. Монаєнка та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – С. 23–25.

16. Балика Г.О. Міжнародні угоди як правова основа здійснення адміністративної взаємодії між Пенсійним фондом України та органами пенсійного забезпечення зарубіжних країн / Г.О. Балика // Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції : матеріали VI Всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції». Частина 2. 30 жовтня 2014 р. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 11–12.

17. Балика Г.О. Реалізація функції захисту інтересів Пенсійного фонду України в порядку адміністративного судочинства / Г.О. Балика // Права людини: теорія, реальність, перспективи : матеріали наукового семінару, присвячені 50-річчю Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, 12 грудня 2014 р., м. Дніпропетровськ. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – С. 24–26.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

18. Бородай Г.О. Зміни в системі пенсійного забезпечення в рамках соціальних ініціатив Президента України / Г.О. Бородай // Тенденції та пріоритети реформування правової системи України : міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 24–25 травня 2012 р. – Київ : у 2 т. – К. : Центр правових наукових досліджень, 2012. – Т. 1. – С. 103–106.

19. Бородай А.О. Право на пенсионное обеспечение: понятие, признаки и гарантии реализации / Г.О. Бородай // Закон и жизнь. – 2013. – № 9.3. – С. 3–7.

20. Бородай Г.О. Удосконалення законодавства щодо пенсійного забезпечення суддів у відставці / Г.О. Бородай // Наука і вища освіта : тези доповідей учасників XXI Міжнар. наук. конф. студентів і молодих учених, м. Запоріжжя, 18 квітня 2013 р. : у 2 т. / Класичний приватний університет. – Запоріжжя : КПУ, 2013. – Т. 2. – С. 4–5.

АНОТАЦІЯ

Балика Г.О. Адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2015.

Робота присвячена теоретичним проблемам визначення адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України та практичним питанням його реалізації. У дисертації досліджено теоретико-правові основи адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України, здійснено аналіз законодавства України, що визначає адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду

України, запропоновано дефініцію Пенсійного фонду України, сформульовано поняття та елементи адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України, розкрито поняття та зміст компетенції Пенсійного фонду України, визначено організаційно-правові основи його діяльності, з'ясовано особливості адміністративних правовідносин, у яких бере участь Пенсійний фонд, здійснено їх класифікацію, визначено напрями розвитку взаємодії Пенсійного фонду України з іншими суб'єктами щодо реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного соціального страхування, досліджено особливості відповідальності органів Пенсійного фонду України, охарактеризовано основні напрями адміністративної взаємодії Пенсійного фонду України з органами пенсійного забезпечення зарубіжних країн, досліджено проблеми адміністративно-правового статусу Пенсійного фонду України та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: Пенсійний фонд України, адміністративно-правовий статус, компетенція, повноваження, адміністративні правовідносини, пенсійна система, адміністративна взаємодія.

АННОТАЦІЯ

Балыка А.О. Административно-правовой статус Пенсионного фонда Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Классический приватный университет, Запорожье, 2015.

Работа является одним из первых в отечественной административно-правовой науке комплексным монографическим исследованием административно-правового статуса Пенсионного фонда Украины.

В диссертации исследованы теоретико-правовые основы административно-правового статуса Пенсионного фонда Украины. На основе обобщения имеющихся в законодательстве и науке подходов к определению понятия Пенсионного фонда Украины предложена его авторская дефиниция. Под административно-правовым статусом Пенсионного фонда Украины предложено понимать правовое положение Пенсионного фонда Украины, вытекающее из его компетенции, а также задач, функций, организации и порядка деятельности, ответственности, взаимодействия с другими субъектами по реализации государственной политики в сфере пенсионного обеспечения и общеобязательного государственного социального страхования. Главным элементом административно-правового статуса Пенсионного фонда Украины является компетенция, содержащая полномочия (права и обязанности) и предметы ведения. Кроме компетенции предлагается выделить следующие дополнительные элементы административно-правового статуса Пенсионного фонда Украины: задачи, функции, организация и порядок деятельности, ответственность, взаимодействие с другими субъектами по вопросам реализации государственной политики в сфере пенсионного обеспечения и общеобязательного государственного социального страхования.

В результате характеристики законодательства Украины, регулирующего административно-правовой статус Пенсионного фонда Украины, предложена его классификация по двум критериям: по юридической силе и по предмету правового регулирования.

На основании анализа научных подходов к определению понятия и элементов компетенции сформулировано понятие и содержание компетенции Пенсионного фонда Украины, в которую входят полномочия и предметы ведения, определенные компетенционными законодательными актами. Установлено, что компетенция Пенсионного фонда Украины как в общем виде, так и ее отдельные элементы (полномочия и предметы ведения), делится на две основные группы: компетенция в сфере пенсионного обеспечения граждан и компетенция в сфере общеобязательного государственного социального страхования. Также предложено выделять отдельно компетенцию руководящих органов управления Пенсионного фонда Украины (правление Пенсионного фонда Украины, центральный аппарат) и компетенцию территориальных органов Пенсионного фонда Украины (главные и районные управления).

Проанализированы организационно-правовые основы деятельности Пенсионного фонда Украины. Рассмотрено организационную структуру Пенсионного фонда Украины, определены задачи и функции территориальных управлений.

Исследованы особенности участия Пенсионного фонда Украины в административных правоотношениях, осуществлена их классификация по таким критериям: 1) субъект; 2) административно-правовой статус субъектов, участвующих в правоотношениях; 3) объект правоотношений; 4) содержание; 5) срок действия; 6) соотношение прав и обязанностей. Определены направления развития взаимодействия Пенсионного фонда Украины с другими субъектами по вопросам реализации государственной политики в сфере пенсионного обеспечения и общеобязательного государственного социального страхования. Проанализирована ответственность органов Пенсионного фонда Украины, его должностных лиц.

Под административным взаимодействием в сфере пенсионного обеспечения предложено понимать деятельность Пенсионного фонда Украины и уполномоченных субъектов по вопросам пенсионного обеспечения зарубежных государств по установлению единого порядка предоставления правовой помощи в этой сфере с целью качественного и полного пенсионного обеспечения граждан, которая осуществляется в соответствии с международными договорами и действующим законодательством Украины. Проведен анализ международных соглашений в сфере пенсионного обеспечения, выявлены их особенности. Выделены основные направления административного взаимодействия органов Пенсионного фонда Украины с органами пенсионного обеспечения других государств.

Выявлены проблемы законодательства, которое определяет административно-правовой статус Пенсионного фонда Украины, осуществлен анализ эффективности деятельности Пенсионного фонда Украины в аспекте проведения пенсионной реформы и предложены дальнейшие направления

реформирования пенсионной системы. Обоснована необходимость кодификации законодательства в сфере пенсионного обеспечения, а именно принятие Пенсионного кодекса Украины, отдельный раздел которого был бы посвящен административно-правовому статусу Пенсионного фонда Украины, в частности определению задач, функций, компетенции, организации и порядка деятельности, ответственности органов Пенсионного фонда, взаимодействия с другими субъектами по вопросам реализации государственной политики в сфере пенсионного обеспечения и общеобязательного государственного социального страхования. Проанализированы проблемы сбалансированности бюджета Пенсионного фонда Украины, предложены пути их решения.

Ключевые слова: Пенсионный фонд Украины, административно-правовой статус, компетенция, полномочия, административные правоотношения, пенсионная система, административное взаимодействие.

SUMMARY

Balyka H.O. Administrative legal status of the Ukrainian Pension Fund. – Manuscript copyright.

Dissertation for obtaining a scientific degree of a candidate of juridical sciences with specialty 12.00.07 – Administrative law and process; financial law; informational law. – Classic Private University, Ukraine, Zaporizhia, 2015.

The dissertation is devoted to scientific research of administrative legal status of the Ukrainian Pension Fund. The theoretical and legal basis of administrative legal status of the Ukrainian Pension Fund as an executive body was investigated; the analysis of the legislation of Ukraine, which regulates the administrative legal status of the Ukrainian Pension Fund was made. The concept of the Ukrainian Pension Fund was proposed; the notion and elements of administrative legal status of the Ukrainian Pension Fund were formulated. The concept and content of the competence of the Ukrainian Pension Fund were investigated; the organizational and legal framework of the Ukrainian Pension Fund was analyzed; the Ukrainian Pension Fund was studied as a participant of the administrative legal relations; the classification of the administrative and legal relations, in which the Ukrainian Pension Fund participates, was proposed. The directions of the Ukrainian Pension Fund's cooperation with other subjects were defined; the peculiarities of responsibility of the Ukrainian Pension Fund were researched. The features of the administrative cooperation between the Ukrainian Pension Fund and the bodies of pension security of foreign countries were described; the analysis of international agreements in the field of pension provision as a legal framework for the Ukrainian Pension Fund was made; the problems of administrative legal status of the Ukrainian Pension Fund were investigated and the ways of their solution were proposed.

Key words: the Ukrainian Pension Fund, administrative legal status, competence, authority, administrative legal relations, pension system, administrative cooperation.

БАЛИКА Ганна Олегівна

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС
ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право та процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Підписано до друку 08.10.2015 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографний. Гарнітура Times.
Умовн.-д.а. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. № 161-15а.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008 р.
